

9. APRIL 1940

LEGENDEDANNELSEN OG SANNHETEN

Adn. 19 2 49 Av direktør Loretz Vogt

Megen av den forvirring, som hersker blant menneskene skyldes faktisk legenedannelse om begivenheten den 9. april 1940. Imidlertid gjør et lykkelig tilfelle det mulig å kartlegge situasjonen. Den 9. april 1940 var der mange forvirrede mennesker. Men der var et korps som arbeidet rolig og utfortredt: Det var Stortingets stenografkorps. Derfor har vi de stenografiske referater fra Hamar og Elverum 9. april 1940. De utgjør en del av Stortingets tidende for 1940 men er også trykt som dokument nr. 2 for 1945. De danner grunnlaget for utviklingen under okkupasjonen. Uten at man kjenner dette har man ingen bevisninger for å gjøre seg opp noen mening. Imidlertid er det forbausende få, som har rede på dokumentets eksistens og ennå færre som har studert det.

Den 9. april om morgenen avreisene utenriksminister Koht på regjeringens vegne de tyske okkupasjonskrav. Spørsmålet Quisling var da ikke reist. Avvisningen foregikk uten at saken hadde vært forelagt i statsråd. Denne avvisning betegner forskjellen mellom Danmark og Norge den morgentunden. Det synes som Koht her har spilt en avgjørende rolle. Så kom Kongens, Regjeringens og Stortingets avreise til Hamar, senere samme dag til Elverum. Der ble holdt tre stortingsmøter, — to på Hamar og ett på Elverum. Det første Hamarmøte ble helt behersket av en redegjørelse av utenriksminister Koht. Den er interessant.

Spesielt en bemerkning om, at regjeringen var gått fra hverandre den 2. april om aftenen mellom kl. 9 og 1/10 og vi hadde da ingen tanke om det som kom til å hende så snart etters. Så utfortredt var regjeringen. Men det første møte på Hamar brakte ingen positiv beslutning. Det ble hevet kl. 13.35 eller altså vel kl. 1/2.

Det neste møte ble satt til kl. 14.30, altså kl. 1/7. Mellom de to møter gikk der således ca. 5 timer. Det er i dette mellomrum at be-

givenesser har funnet sted. Det samlet Hamarmøte og Elverummøtet må sees nærmest som en fortøpende møte, — adskillig rent geografisk — men som ledning til særlige regjeringens legulinger i mellomtiden. Møtet i lomrummet mellom de to Hamarmøter får regjeringen og Stortinget om den voldsomme maktutfoldelse fra Narvik til Østergrensens i syd, samt om Danmarks trine ordning. Disse ting kom til å prege såvel regjeringens som Stortingets oppgjøring.

Først behandlet man spørsmålet. Ministeriet ble uttalt: volds stillet sine plasser til kongen. Kongen såvel som et stemmig Storting henstilte til regjeringen å bli stående om enn med adgang til noen suppleringer. Denne beslutning er meget viktig, selv om den alment holdes i bakgrunnen. Den ga regjeringen en posisjon som ingen annen regjering i eller fra et okkupert land. Med full klarhet over de inntrådte situasjon ønsket et stemmig Storting, at minst Nygaardsvold skulle fortsette arbeidet på skarp pointert fra Røde-

dentolten av Hambro der han betegner ministeriet Nygaardsvold som: «Den eneste regjering som har internasjonal bemyndigelse og bemyndigelse og fullmakt til å opptræ, selv om den sitter i fremmed lands. Uttalelsen hadde brodd så vel mot Quisling som mot andre tendenser, som senere skulle komme å gjøre seg gjeldende. Det stemplet bl. a. det systematiske undergravningsarbeide av regjeringen, som senere ble satt i gang fra hold som mente seg særlig kallet til å representere den mest patriotiske del av vårt folk. Bestutningen måtte under alle omstendigheter bli aktuell, men særlig hvis det ikke ble noen fradeltelig ordning med tyskerne. Imidlertid ønsket Stortinget prinsipielt en stemmig en ordning med tyskerne etter dansk mønster. Denne enstemmige beslutning var på forhånd godtatt av Kongen og en enstemmig regjering.

Overensstemmende hermed ble der sendt ekspedisjonsledet i Utenriksdepartementet Malthe Johansen, som etter ordre var blitt sendt til Oslo, følgende telegram: «Den tyske sendemanns henvendelse er mottatt og drøftet av regjeringen med representanter fra Stortinget. Ber dem straks meddele sendemannen at regjeringen nå forelegger spørsmålet om fredelig ordning for Stortinget. Kan gi endelig svar sent i aften eller tidlig i morgen. Forutsetter at samtiden stansning kampning. Denne henvendelse ble enstemmig tiltrådt av stortinget og presidenten bl. a. uttalte: «Det slik som Mowinkel og som vi alle håper, kanskje ikke tror så bestemt om mulighetene være av relasjon og oversiktlig art. Regjeringen og storting vil kunne diskuterte orientert på samme måte som regjering og Storting i Danmark fortsetter sitt arbeide innen den nevnte ramme som er gitt.»

Denne uttalelsen går igjen flere ganger om enn i en noe variert lydning. Overensstemmende hermed ble der også valgt en delegasjon, som skulle reise til Oslo for å forhandle med den tyske minister. Ved denne reise til Elverum ble forhandlingene henlagt dit. Disse brast på ministerens krav om Quisling. — ikke på de tyske okkupasjonskrav, som man var villig til å godta på samme måte som Danmark hadde gjort det. Det ga oppaktet til den ideologiske kamp mot nazismen. Men også til det samarbeide med tyskerne som preget de kommende dager i Oslo.

Så kommer jeg til den såkalte Elverumsfullmakt. Denne er gitt en betydning, som den aldri har hatt. La meg sitere den i dens helhet. Det har aldri vært gjort. Der har vi stnok aldri vært votet over den. Men dens innhold er klart.

«Presidenten har altså (uttalt) den frakom som en replikk) foreslått at stortinget bemyndiger

regjeringen til det øyeblikk kommer da regjeringen og stortingets presidentskap etter konferansen innkaller stortinget til neste ordnede møte å ivareta rikets interesser og treffer de avgjørelser og beføyelser på stortingets og regjeringens vegne som må ansees for påkrevet av hensyn til landets sikkerhet og framtid.

Førre: Jeg vil spørre, hvilken hjemmel man har i grunnloven for en sådan beslutning. Jeg går ut fra at den er der, men jeg vil spørre hvilken paragraf det er.

Stray: Det gir seg selv for vi har en bestemmelse om at regjeringen kan gi provisoriske anordninger i det tilfelle stortinget ikke er samlet. Det er den samme fullmakt vi gir nå.

Førre: Hvis regjeringen har den fullmakt behøver den ikke en ny.

Getz: Fullmakten ligger i situasjonen, vi kan ikke begynne å granske etter paragrafer.

Presidenten: Det er en helt riktig bemerkning og stortinget bekrefter alene ved sin beslutning den generelle adgang til å gi provisoriske anordninger som regjeringen har i den tid da stortinget ikke er samlet. I henhold til grunnlovens paragraf 17 har Kongen bare en begrenset adgang til å gi anordninger, når stortinget ikke er samlet. D. v. s. når det er oppløst. Da stortinget ikke ble oppløst på Elverum, men man måtte forutsette at dets adgang til å holde møte kunne bli vanskelig, måtte Kongen få den fullmakt, som han ellers kun har, når stortinget er oppløst formelt. Det er hele Elverumsfullmakten.

Man har også et presidentens ord ville legge noe annet, når han uttaler: «Inntil det tidspunkt kommer da regjeringen og stortingets presidentskap etter konferansen innkaller stortinget til neste møte» har man herav villet slutte at presidenten fraskrev seg retten til å innkalle til møte uten etter konferansen med regjeringen. En sådan fraskrivelse kan ikke finne sted. Det framgår dessuten av sammenhengen, at det hele var ment som en praktisk foranstaltning. Alle var på flyttetot. Det måtte bli. bli administrasjonens sak å skaffe lokale. Betspende er det at møtet, — det siste for frigjøringen, — sluttet med følgende replikk av presidenten: «Det te møte er hevet og stortingets

forhandlinger er utsatt inntil nærmere kunnngjørelse og innkallelse, som fortløpende vil kunne skje i løpet av de aller første dager.»

Referatet fra Hamar og Elverum gir også svar på et annet spørsmål: Kongens grunnlovsmessige rett til å forbli i utlandet under okkupasjonen. Det heter i

grunnlovens paragraf 11: «Kongen skal bo innen riket og utsettes uten stortingets samtykke. Oppholdet seg i utlandet skal lenger enn 6 måneder adgangen, med mindre han for sin person vil ha tapt retten til tronens. Med denne bestemmelse er der tumlet. Enkelte, som Quisling, mente at da seks måneder var

WILLY CORSARI

det varme hjerte



- I. opplag utsolgt.
- II. opplag utsolgt.
- III. opplag foreligger nå.

Denne nye romanen vil ytterligere befeste Willy Corsaris popularitet her hjemme.

lb. kr. 11.70.

NASJONALFORLAGET

104277